

APNINGSTALE VED 75-ARS JUBILEET TIL

NORSKE ELEKTRISITETSVERKERS FORENING 15. SEPTEMBER 1976

Den 75-års-periode som er gått fra Norske Elektrisitetsverkets Forening ble grunnlagt spenner over det meste av den moderne industrireisning i Norge. Den spenner over hele utviklingen av vårt moderne velferdssamfunn. I det politiske bildet spenner denne perioden over en tid fra unionen med Sverige til dagens Norge som er i ferd med å utvide deler av sin myndighet til å gjelde havområder som er tre ganger så store som landet selv.

- 2 -

Jeg skal ikke prøve å tegne noe detaljert bilde av det norske samfunn på den tid Norske Elektrisitetsverkets Forening ble startet. Men la oss feste oss ved enkelte trekk fra den gangen, og som kan illustrere at vi aldri i vår historie har hatt en periode med så store forandringer av samfunnet som i disse 75 år.

Mens deltakerne i dagens festmøte ser ut til å ha mange gode dager foran seg, var den gjennomsnittlige levealder ved inngangen til århundret bare 50 år. Det var den gangen det fantes fire ganger så mange seilskip som dampskip i Norge, det var registrert hele 5 biler, men ingen motorsykler. Den første kom ikke før året etter.

Den gjennomsnittlige vernepliktige soldat var 10 cm. kortere enn hans yngre utgave av i dag, det ble

betalt skuddpremie for felling av 8 bjørn, 14 ulv og 140 ørn.

Men for å komme dagliglivet litt nærmere kan jeg berette at melken kostet 17 øre literen og poteter 6 øre kiloen. Hvis noen fant gjøkaly til 1 krone og 11 øre kiloen for dyrt, fikk man ta vanlig oksekjøtt til 1 krone og 7 øre.

Folk betalte skatt også den gang. Statens inntekter av brennevinssalg var for øvrig like høye som hele inntektskatten, 5 millioner kroner hver. Men skattebyrden var vel ikke det mest sjenerende, det norske folket betalte samlet i skatter og avgifter den gangen 8 % av nasjonalinntekten, i dag er tallet ca. 45 %. Dette kan høres rosenrødt ut, særlig når man legger til at Norges Statsbaner det året hadde et overskudd på hele 3 millioner kroner.

Men, sosiale forhold og inntektsforhold blant størstedelen av befolkningen, ga ikke noeⁿ særlige muligheter

til å sammenliknes med dagens høye nivå.

Riktignok hadde byråsjefen en årslønn på hele 4000 kroner og tjenesteuniform, og på statsbudsjettet for 1901 ble det bevilget 4500 kroner i lønn og 375 kroner i personlig tillegg til professor F. Nansen. Men gartnerguttene i Tøyens Botaniske Have tjente 480 kroner og Finansdepartementets hjelpebud, hvis plikter også inkluderte å passe departementets telefon, hadde en lønn på 420 kroner.

Mens våre videregående skoler i år sendte ut 14 000 ungdommer med artiumsvitnesbyrd, var det i 1901 såpass beskjedent som 352 russ. Fra universitet og høyskoler, det var den gang bare Det Kongelige Frederiks Universitet i Kristiania og Norges Landbrukshøgskole, gikk det ut 193 kandidater.

Noen mener at Norge i dag styres av teknokratene. Etter sammensetningen av dem som gikk ut av universitetet må det den gang ha vært en annen gruppe som satt bedre plassert. Av de 193 kandidater var 109 jurister. Det ser ellers ut til at det norske samfunn den gang hadde noe større behov for kroppens pleie enn sjelens. I alle fall ble det uteksaminert 58 medisinere og farmasøyter, men bare 16 teologer. Den ferske akademiske arbeidsstyrke bestod ellers av 6 filologer og 4 realister som var klare til å slippes løs på det norske samfunn i det år Norske Elektrisitetsverkers Forening så dagens lys. Elektrisk lys får vi gå ut fra.

Gjennom hele den fase av den industrielle utvikling som Norge har vært igjennom, har det vært en direkte og nær sammenheng mellom energiforbruk og veksten i inntekter

og økonomisk velferd. Den økonomiske utviklingen kan noe forenklet forklares ved at hver enkelt sysselsatt i jordbruk, industri, transport og andre næringer tidligere bare hadde sin egen muskelkraft, har han i dag direkte og indirekte bak seg en kolossal energimengde som øker hans produksjonsevne.

Vi står ved inngangen til en ny fase i den framtidige utvikling av energiforbruk, samlet produksjon og samlet økonomisk velferd.

Energi er i ferd med å bli et internasjonalt knapphetsgode. Innen 20 år er gått vil vi trolig ha nådd toppen av verdens oljeproduksjon, og så vil den måtte begynne å gå nedover. Dette tyder på en langsiktig betydelig prisøking.

Verdens kullreserver, som med stigende oljepriser igjen vil bli lønnsomme, vil i sin tur også presse prisene.

En gradvis økende knapphet med høyere priser vil gjøre industrien og forbrukerne mer kritiske i etterspørselen etter energi. Mens vi hittil uten videre har valgt energiintensive løsninger i produksjon, transport og forbruk, vil vi trolig etter hvert bli tvunget inn i en mer kritisk vurdering av energiforbruket.

På lengre sikt er det store muligheter til å kunne bruke energien mer effektivt, bedre produksjonsteknikk i industrien, ved å unngå sløsing, ved å få mer arbeid igjen for hver kilowatt-time produsert. Noen av disse tiltak krever ennå mye utredning og vitenskapelig bearbeiding, de fleste av dem er dessuten langsiktige i sine virkninger. Også i Norge arbeides det med forskning og bedre utnyttning

av energi.

Men dette er et felt som egner seg usedvanlig godt for internasjonalt samarbeid. En av de viktigste oppgavene i Det Internasjonale Energibyrådet, IEA, er å finne ut hvordan man i medlemslandene skal kunne få en mer rasjonell utnyttning av disponible energiressurser. IEA har ellers gått løs på andre viktige sider av de betydelige omstillingsproblemer som melder seg når olje for alvor blir dyr og knapp. Dette nyttige internasjonale samarbeid, som ikke har front mot noen gruppe av land, kan gjøre tilpasningen lettere, også for Norge.

For Norges vedkommende kan vi anta at den alminnelige økonomiske vekst etter hvert vil avta noe fordi vårt økonomiske nivå er blitt så høyt. Men Stortinget har gitt

sin tilslutning til en vurdering om at vi bør ha en fortsatt økonomisk vekst i tiden fram mot århundreskiftet.

Det er ellers krefter som peker i begge retninger når det gjelder sammenheng mellom energiforbruk og økonomisk utvikling i høyt utviklede land som Norge.

Vår avhengighet av energi vil øke når vi må anvende mer gjødning, utvinne metaller fra fattigere råstoffer m.v. En videreføring av vår motoriserte sivilisasjon er energikrevende.

Men på den annen side er det en del tegn på at sammenhengen mellom energiforbruk og samlet produksjon ikke lenger vil være så sterk som hittil. På de felter hvor vi for tiden øker vår økonomiske virksomhet, er ikke behovet for energi så stort. Det er mer i de tjenesteytende næringer

enn i de vareproduserende næringer vi nå ekspanderer mest.

Men, alt i alt, selv med en svakere vekstkurve i energiforbruket, vil vi utvilsomt fram mot århundreskiftet trenge en stadig tilvekst til vår energiforsyning, det gjelder ikke minst den del av energiforsyningen som dekkes av elektrisitet. Vi skal i denne sammenheng heller ikke glemme at befolkningen vokser fortsatt med omlag 1 % pr. år.

Når det gjelder energitilgang er Norge som kjent et spesialtilfelle i verdenssammenheng. Vårt elektrisitetsforbruk - men ikke vårt samlede energiforbruk - er høyere enn i noe annet land. Og mens vannkraft i hele verden bare dekker 2 % av elektrisitetsforbruket, dekker den i Norge så å si 100 %.

Men også i Norge er det bare et spørsmål om tid,

hvor lenge våre vannkraftsressurser varer. Det absolutte nivået må bestemmes i en tilpasning mellom økonomiske vurderinger og miljøhensyn.

Vi nærmer oss tiden for de vanskelige avgjørelsene om framtidige energikilder. Disponible vannfall gir oss ennå noen års tenkefrist. Det økonomiske tilbakeslaget vi har vært gjennom har også gitt oss en liten reserve å gå på. Men det er ikke mer enn noen få års pusterom vi har fått før beslutningen må tas, skal vi brenne olje eller gass for å skaffe oss energi, skal vi ta kjernekraft i bruk?

Jeg har ikke en skarp nok visjon til i detalj å se hva som vil stå i 150-års jubileumsberetningen til Norske Elektrisitetsverkers Forening. Men jeg kan tenke meg at beretningen naturlig vil falle i to deler, som hver for seg

dekker omtrent halvparten av organisasjonens liv fram til år 2051. Den første perioden vil være vannkraftsperioden. Den andre perioden vil være overgangen til, ja, til hva? Jeg stopper her for å la framtidens historieskrivere fylle ut om det blir fusjonsreaktoren, brenselcellene, fusjonsreaktoren eller et mildere klima som løser det meste av våre energispørsmål.

Norske Elektrisitetsverkers Forening har all god grunn til å markere sitt 75-års jubileum så sterkt som dette jubileumsmøtet er lagt opp til. E-verkene og deres samarbeidsorganisasjon fyller vitale oppgaver i vårt moderne samfunn. De har effektivt og smidig tilpasset seg til samfunnsutviklingen.

Jeg lykkønsker med jubileet, og ønsker foreningen et godt jubileumsmøte og nye, rike utviklingsår i tiden framover.